

Tuoreita näkökulmia kirjastojen vaikuttavuuteen

*Sami Serola esittelee Tampereen yliopiston
opiskelijoiden opinnäytetöitä*

Eero Niittymaa: Yleisten kirjastojen vaikuttavuuden arviointi

- Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median **kandidaatintyö**, valmistunut toukokuussa 2014.
- **Kirjallisuuskatsaus**, missä aineistona 6 aiempaa tutkimusta, 3 kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin opaskirjaa ja 10 artikkelia alan ammattilehdissä ja muissa julkaisuissa.
- **Tutkimuskysymykset:**
 - Mitä yleisten kirjastojen vaikuttavuuden käsitteellä tarkoitetaan?
 - Miten yleisten kirjastojen vaikuttavuutta voidaan arvioida ja mitata?

Peruskäsitteitä Pollin (2012) mukaan

Panos = Kirjaston resurssit, kuten rahoitus, henkilökunta, kokoelmat, tilat ja laitteet.

Tuotos = Toiminnan tuotteet, kuten lainamäärät, käynnit, tiedonhakupyynnöt.

Tulos = Tuotosten seuraukset suhteessa tavoitteisiin ja päämääriin, kuten asiakasmäärä ja tyytyväisyyden taso.

Vaikutus = Ero tai muutos toiminnan seurauksena yksilöissä tai yhteisössä, kuten tiedollinen, taidollinen tai hyvinvoinnin muutos.

Vaikuttavuus = “Yleinen käsite, jonka määrittely riippuu arvioinnin lähestymistavasta (Niittymaa 2014).

Vaikuttavuuden määritelmiä Rajavaara (2006) mukaan:

- Asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.
- Päämäärien edistäminen.
- Palvelun tai toiminnan vaikutus (muutos).
- Toimintamekanismien vaikutus toimintaympäristöön.
- Palvelujärjestelmän kapasiteetti/potentiaali.
- Palvelujen ja käyttäjien tarpeiden vastaavuus.
- Palvelujärjestelmän toiminnan seuraukset yksilö- ja yhteisötasolla.

Arvioinnin menetelmät Pollin (2012) mukaan

Vaikutuksiin **viittaavat** mittarit:

- Tilastolliset tunnusluvut (panokset ja tuotokset).
- Suorituskykymittarit.
- Asiakastyytyväisyyskyselyt.

Vaikutuksia **todistavat** mittarit:

- Havainnointi.
- Kysely.

Mittareiden kehittäminen gradun aiheena

- Empiirinen tutkimus mittareiden testaamiseksi.
- Kirjallinen ja/tai suullinen kyselyaineisto.
- Suunnattu kirjastonkäyttäjille.
- Tutkimuskysymykset (alustavat):
 - Miten yleisten kirjastojen vaikuttavuuden arviointimenetelmää X voidaan soveltaa käytännössä? (tai esim. X vs Y)
 - Millaisia ongelmia menetelmään X liittyy? (tai esim. X verrattuna Y)

Minka Ryytty: Kirjastopalveluiden asiakaskyselyiden kehittäminen

- Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median **kandidaatintyö**, valmistunut toukokuussa 2014.
- **Kirjallisuuskatsaus**, missä aineistona ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt.
- Tutkimuskysymykset:
 - Onko mitattu oikeita asioita?
 - Seurataanko liiaksi joitain yleisiä ohjeita?
 - Vältelläänkö vaarallisia kysymyksiä?
 - Haetaanko vain vahvistusta tavoitteille?

Yhteenvetoa asiakaskyselyistä

- Seurataan kansallisten kyselyiden mallia.
- Mitataan piirteitä, ei asiakkaiden tekemisiä kirjastoissa.
- Puuttuu kirjastonkäytön yhteys arjen toimiin.
- Keskitytään palvelujen arviointiin.
- Ei kysytä sitä, mitä asiakas odottaa tai haluaisi tehdä kirjastoissa.
- Ei suoranaisesti mitata negatiivisia asioita.
- Vaarana kyllästyminen.
- Pitäisi olla rohkeampia ja jalkautua kirjastojen ulkopuolelle.

Silja Juopperi: Lukemisen merkitys ja muutos

- Väitöskirjatutkimus suomalaisten lukukokemuksista elämänkaaren näkökulmasta. Jatko-opiskelu-oikeus hyväksytty syksyllä 2014 ja esittelyssä Oulun Informaatiotutkimuksen päivillä perjantaina 7.11..
- Aineistona kirjastonkäyttäjien teemakirjoitukset (Kirjastoperinteen keruukilpailu 1984, Kirjasto elämässäni keruukilpailu 2000 ja Elämää lukijana keruu 2014).
- Tarkasteluväli 1950-luvulta nykypäivään.
- Vastaa lähinnä Niittymaan kategoriaan 'palvelujärjestelmän toiminnan vaikutus'.

Tutkimuskysymykset

1. Miten suhtautuminen lukemiseen on muuttunut yksilötasolla?
2. Miten ympäristön suhtautuminen lukemiseen on koettu eri aikakausina?
3. Miten lukukokemuksista kerrotaan?
4. Miten lukeminen erityisesti kirjastokontekstissa on muuttunut?
5. Miten lukemisen on koettu vaikuttavan omaan elämään?

Tapaus Harry Potter

- Tarpeen tunnistaminen (hankinnat)?
- Tavoitteen saavuttaminen (resurssit)?
- Päämäärien edistäminen (kirjastolaki)?
- Toimenpiteen seuraus (esim. käyttö)?
- Mekanismin vaikutus (esim. itsepalvelu)?
- Potentiaalinen vaikutus (strategiat)?
- Toiminnan seuraus (yksilöt/yhteisöt)?